

Sonja Ražnatović
EXIT - RESTART

Beograd 2021.

edicija STRUJA

Sonja Ražnatović

EXIT - RESTART

© Rende 2021.

urednica

Sladana Novaković

SONJA RAŽNATOVIĆ

EXIT – RESTART

PRVO IZDANJE

Majci.

Exit – Restart,
ili priče o ljudima koji znaju da izlaz postoji.

U zaglušujućoj buci književne hiperprodukcije sve je teže čuti usamljene glasove koji umeju da ispričaju priče vredne slušanja. Ukoliko ovu knjigu upravo držite u rukama, to znači da ste ili pažljivo osluškivali, ili da imate sreće. U obe opcije – bićete nagrađeni, a vaša nagrada jesu ove priče.

Junaci ovih priča (a među njima je i autorka Sonja Ražnatović) svesni su da na putu do nagrade za kojom tragaju postoje mnogobrojna vrata koja moraju biti otvorena da bi se izlaz pronašao. Na sreću – Ivan, Lejla, Čak, Stanislav..., kao i svi drugi junaci Sonjinih priča, ne boje se promene i potrage za izlazima. Svesno će, i dosledno, „šutirati mrak da bi iz njega pokuljala svetlost“, neće odustati kada se izlaz ne nađe iza prvih otvorenih vrata, neće se uplašiti borbe sa sopstvenim demonima, i neće – uprkos svim izazovima – odustati od iskrenosti prema sebi, što je najvažnija odluka junaka čiji put bi trebalo pratiti do kraja.

Iskrenost ovde nije slučajno istaknuta kao vrhunska vrлина. Čitalac i čitateljka će u junacima ovih priča pronaći likove koji iskreno i bez zadržke pripovedaju o sebi, i tako nas pozivaju da ih pratimo na njihovom putu promena, pronalaženja izlaza i novih početaka. Stvaranje takvih likova, kojima počinjemo izuzetno brzo da *verujemo* – jedan je od dokaza Sonjine veštine pripovedanja.

Čak i nepažljiviji čitaoci i čitateljke će u ovim pričama lako prepoznati i osetiti posvete pop kulturi – prvenstveno muzici i filmovima. Nulta priča je svojevrsan *spoken-word* snimak praćen ambijentalnom muzikom. Prva priča svojim tonom, fonom, tokom, junacima i stilom neodoljivo (a možda i nenamerno!) podseća na neke od najvažnijih *indie* filmova devedesetih i muziku čuvenih *College* radio-stanica. Druga priča je jasna posveta muzičkim i duhovnim svetonazorima koji su autorki očigledno bliski. To nije samo onaj bend čiji se citati o „samotnom pogledu“ citiraju u priči, to su i Kalifornija s kraja šezdesetih i sedamdesetih, vreme kada je muzika odista menjala svet i bila njegov gradivni element, decenija kada se put do slobode krčio uz pomoć šest žica, pojačala i palica. Svoj filmsko-muzički *fon*, naravno, ima i treća priča – koju možete čitati zamišljajući svojevrsnu neoar atmosferu, ispresecanu odjecima starijih pesama Toma Vejtsa, čak i Koena.

Da ne kradem više vreme predugom uvodnom špicom. Krenite *na put* u društvu junakinja i junaka ovih priča, pratite kako se pred vašim očima preispituju, ispovedaju, menjaju, donose odluke za koje su neophodni hrabrost, ljubav i volja – i sve to čine da bi skinuli sa sebe teret koji je zaista neophodno odložiti sa strane da bi krenuli iznova, drugačiji.

Takvi ćete biti i vi nakon što zaklopite stranice ove knjige, svesni da ste otkrili jedan novi glas, čije ćete nove priče željno iščekivati i u budućnosti.

Nebojša Krivokuća, Prešlicavanje

PRIČA NULTA

(Prošla, Sadašnja i Buduća)

Buduća

Draga moja Prošla, verovala ili ne, ne bih se vratila u tvoje godine, u četvrti gimnazije, ni da mi zlatom plate. Kad se samo setim svih nedoumica, rastrgnutosti između bolne želje za prihvatanjem i besnog otpora kompromisima, bez kojih od prihvatanja nema ništa... Uh, neka hvala. Mora biti da mladost ima svojih prednosti, ali ja ih se nešto ne sećam. Samo potpune zbunjenosti i nesnalaženja.

Sad ti, s ove distance, mogu reći da si me razočarala samo time što svoju uobičajenu tvrdoglavost nisi ispoljila kad je bilo najvažnije – kad je trebalo birati životni poziv. Neću više da ti držim pridike, dovoljno ćeš sama sebe ceo život šutirati u zadnjicu zbog toga. Jeste, kompromis koji ćeš napraviti koštaće te celoživotnog prebacivanja samoj sebi što nisi zapela svom snagom i suprotstavila se svima koji su te obeshrabrivali i potcenjivali tvoj izbor. Osećaj krivice pohodiće te svako malo i mamiti da ipak pokušaš, ali mirenje sa izvesnošću da

od toga nema ništa ostaće, nažalost, zadatak za tebe Buduću. Da, toliko dugo će trajati dok ne spoznaš, celim svojim bićem, da treba da otpustiš tu želju i neutemeljenu nadu. Ne zato što je to izvan tvoje moći, dokazaćeš ti, u brojnim arenama, da možeš mnogo više od toga, već što, zbog nečega, tvoj životni put nije vodio u tom smeru. Na nekim stvarima se prosto ne isplati insistirati. I nije luzerski odustati od želje koja ničim ne uzvraća tvoj žar i angažman.

Otvoriće ti se, mada mnogo, mnogo kasnije, a i tada samo nakratko, prostor za ostvarenje tvoje, ispostaviće se, još veće ljubavi. Iskoristićeš tu priliku, munjevito šmugnuti kroz ta, jedva odškrinuta vrata i grunuti u tu novu dimenziju, radeći pomamno i nezaustavljivo, koristeći svaki slobodan trenutak i svaki retki nagoveštaj tišine, ne bi li nadoknadila propušteno. Tuga i nemir u duši vrlo često će te pohoditi, a nedostatak uporišta sa kojeg bi krenula u borbu protiv njih dodatno ti duvati suludi vetar u leđa. Neke stvari, nažalost, nećeš moći da nadoknadiš, koliko god se trudila: autorsko sazrevanje kroz greške, naivne početničke zaplete i rasplete, nevešto razvijanje likova, rast do punog iskorišćenja svog stvaralačkog kapaciteta. Lupetanje i svakojake manjkavosti onda kad im je prirodno vreme. Ovako ćeš biti osuđena na sneg u proleće, sazrevanje po ubrzanom postupku, greške i naivno provaljivanje onda kad bi već, da si na vreme počela, trebalo da imaš uveliko izgrađen stil, moćnu i izbrušenu rečenicu, punu kontrolu nad celim procesom. Ali, eto, nisi na vreme počela. *Tough life, babe*. Sad ćeš morati dvostruko brže da trčiš, dvostruko žešće da grabiš, dvostruko pažljivije da slušaš. I tvoj oprez moraće da bude dvostruk, jer ona vrata su samo odškrinuta. I to jedva.

A znaš šta, ti, Sadašnjja, kojoj zapravo dugujem najvažniju poruku? Tebi i ovom sadašnjem, neponovljivom trenutku koji večito zanemarujemo, do kojeg ne stižemo, beznađežno zaglavljani u prošlosti, ili kroz koji nesmotreno protrčavamo u pokušaju da predvidimo budućnost i zeznemo sudbinu. Kao da je ikad iko uspeo u tome.

Dakle, želim da znaš: mnogo mi se sviđaš. Baš takva. Daleko si od savršenstva, bez dileme, ali koga to savršeno uopšte zanima? Više ti pasuje snažna, a istovremeno i krhka i lomna, prenaplašena i patetična, svega prepuna rečenica Salmana Ruždija, sintaksička bomba iz koje emocija i patos kipe na sve strane, nego brižljivo negovana i besprekorno složena, samo najiskrenijeg divljenja dostojna, božanski izbalansirana rečenična konstrukcija Umberta Eka, kojoj nemaš šta ni dodati ni oduzeti. E, ti si, ne bilo poređeno, baš ta Ruždijeva rečenica. Jedinstvo milion suprotnosti. Abonos i slonovača. Zbunjujući spoj svih mogućih uticaja u kojem se može naći po delić od svega što je iko ikad u životu video i čuo. Čvrsta i hrabra pancir dama i neodlučna plašljivica, rasplinuta i fokusirana, ali sa srcem na pravom mestu. I dalje, vidim, klinački začuđeno trepćeš na strahote kojima obiluje naša zajednička depresivna svakodnevnica. Ostali su davno oguglali na takve pojave, ali ti nemoj. Ne daj da ti postane svejedno. Jer samo je svejednoća kraj svega. Kraj ljubavi, zajedništva, stvaranja, života.

I piši, uporno, bez prestanka, do fanatizma predano, ne čekaj ono što ljudi, obično bez trunke kreativnosti, zovu inspiracijom. I šta je uopšte inspiracija i kakve su šanse da je prizovemo pasivnim čekanjem? Zajebi to i samo piši, svakog dana, disciplinovano, posvećeno, kao vojnik, šta god ti padne na pamet, i uskoro će se, iz gomile naizgled besmislenih i nepovezivih rečenica, izdvojiti ona jedna, sudbinska i presudna,

ona od koje će sve krenuti i na koju će se nadovezati bezbroj drugih, čineći savršenu, skladnu celinu koja će značiti sve. Koja će, kako pisac reče, predstavljati so kojom će sve biti osoljeno.

Evo šta sam ja dozvolila, vodeći se glupavom idejom da inspiracija, šta god to, kao što rekoh, značilo, *dolazi sama, kad se najmanje nadaš*. Pročitaj šta sam napisala, nošena nadahnućem, pa onda zastala, čim je presušilo, očekujući novi priliv koji će, mislila sam, već sam od sebe naići, kad bude vreme. I evo me i danas, mnogo godina kasnije, na istoj poziciji, bez ijedne dopisane rečenice, jer inspiracija, na moje zaprepašćenje, nije došla sama. A kasnije nije reagovala ni na moje očajničke vapaje. Tako je to s inspiracijama. Za mene je već kasno, ali ti imaš vremena da sve uradiš kako treba. Ti možeš da ispraviš sve moje greške. Nastavi mojim tragom. Ne čekajući inspiraciju, ne čekajući ništa, s punim poverenjem u Univerzum da će ovog puta sve urediti perfektno. Dovrši moju knjigu. Ti si jedina koja to može da uradi. Samo u tebe imam poverenja. Samo tebi mogu sve da ispričam.

Postavi zamku inspiraciji. Privuci je mirisom elegantne crne malvazije iz regije Salento, štikle italijanske čizme, takoreći, uz čiju diskretnu podršku se najbolje piše, njenom rubin-crvenom bojom, mirisnim tonom višnje i karanfilića, njenom svežinom i opojnim taninima... Prizovi je odlučnim pogledom, spremnim na sve, na celodnevno, pa ako treba i celonoćno čekanje, strpljivo, uz veliki termos jake kafe, sve dok se ne preda, a onda je, kad radoznalo priđe, zaskoči, zaključaj i ne puštaj dok iz nje ne iscediš čitavu priču, dok ne izvučeš sve što ja Prošla nikad nisam umela. Da, lako mi je sad da edukujem i instruiram, sad kad sam te zarobila svojim smišljenim samosažaljevanjem, razornim koliko i moj autodestruktivni